

● „CARTEA CU APOLODOR“ de Gellu Naum

Cernișevski nota, într-unul din studiile sale critice, că cea dintâi sarcină — grea, cumplit de grea — a cronicarului este să acorde o notă precisă și fără echivoc operei de artă : da sau nu. E bună cartea sau e proastă. (Cităm foarte aproximativ.) Asta e întrebarea. Prima. Și cea mai de seamă. După care, în raport cu răspunsul, poate urma, mai pe scurt sau pe zece pagini scrise mărunț, analiza aspectelor (calități și lipsuri, împliniri sau fragmente neizbutite). Sincer vorbind, nu-i vine lesne condeiului, chinuit de răspundere, să aplice un diagnostic categoric în toate împrejurările. S-ar spune — chiar dimpotrivă.

De data asta, cronicarul e privilegiat. Spectacolul prezentat luna trecută la Teatrul „Țândărică“, după *Cartea cu Apolodor* de Gellu Naum, se înscrie printre lucrările în fața cărora te poți mărturisi fără clipe de șovăire: DA. De unde izvorăște, atât de firesc, asemenea judecată? Probabil că din sentimentul de unitate, de armonie. Dacă în genere opera de artă autentică se arată lumii ca un fenomen unitar, omogen, organic, spectacolul (să mai precizăm că observația privește exclusiv spectacolul de calitate?) pare a fi rezultatul, unitar și el, al unei întâl-niri fericite, la răscruce de căutări, între mai mulți factori. Așa s-au petrecut lucrurile în seara premierei de la „Țândărică“. Aici totul și toate au fost de calitate superioară. Aici s-au întâlnit, ca într-o echipă sportivă ai cărei componenți sînt deopotrivă de valoroși și „în formă“, și text, și marionete, și decor, și muzică, și voci, însumate și îmbinate de alchimia regizorală a Margaretei Niculescu și purtate la o prețioasă victorie artistică. Aici nu s-a mai pus problema textului, care trebuia „salvat“ de regie, sau a marionetelor, care n-ar exprima just intențiile autorului, neavînd destulă măiestrie sau experiență. Am înțeles pe de-a întregul admirația juriului de la Varșovia și premiul acordat cu pri-

lejul festivalului internațional din vară.

Cartea cu Apolodor este un spectacol străbătut de inteligență poetică. Inteligența provoacă risul, unda de poezie îi adaugă emoția fin omenească, captivînd, vreme de un ceas, și copilul și omul mare. Ideea teatrului, de a porni de la un text de literatură, o proză, dovedește încă o dată că la începutul succesului se află cuvîntul bine scris (și nu admis cu condescendență), pe al cărui schelet regizorul „deștept“ va construi un organism „viabil“.

Poemul lui Gellu Naum este povestea pinguinului Apolodor, care, mistuit de dorul de a-și revedea familia aflată cam departe, tocmai în Labradorul înghețat, întreprinde o călătorie bogată în peripeții și în învățăminte de viață. Inteligență poetică, spunea. Gellu Naum adresează spectatorului din sală, fără stridențe și didacticism greoi, o lecție prin metaforă. Apolodor, pinguinul, membru de nădejde al corului de la circ, constată — înghețat din toate punctele de vedere — la Podul Sud, unde-și întilnește, în sfîrșit, rubedeniile, pustietatea vieții fără muncă și roadele ei. Familia, trăind printre ghețuri adevărate și simbolice, lenevește desăvîrșit, necunoscînd nici strădanie, dar, implicit, nici adăpost călduros în care să se odihnească sau să-și primească musafirul; nici trudă, dar nici — iarăși implicit — bucurie. Lenevia e stearpă, nimicul este nimic: morala vine firesc din imagine.

Gellu Naum reabilitează facultatea versului de a constitui — poate anume la marionete — materia unui spectacol de teatru. Strofele poetului sînt încărcate de o ironie duioasă și, în același timp, sînt limpezi spectatorului: nu dau nici o clipă impresia de artificial, pe care o lasă astăzi atîtea piese, odinioară triumfale, „cu rimă și ritm“. Teatrul de păpuși fiind în chip deosebit parcă „joc“, versul devine cantabil, iar spectatorul intră în horă, îngîndînd replicile rimate, alături de Apo-

lodor sau de pisoiul Tiț, întocmai cum ne place, de pildă, să recităm din cîntecetele țigănești (ca Hanny) ale lui Mirron Radu Paraschivescu.

Regia Margaretei Niculescu este îndrăzneată în sensul creator al cuvîntului, dezlănțuind pe planul scenic — dacă se poate spune așa — toată încărcătura de electroni și protoni cuprinsă în moleculele textului. Ale textului luat ca atare — și nu prelucrat pentru scenă. Pentru că n-a urmărit — cităm cuvintele ei — decît să realizeze o lectură — vie, colorată, totuși simplă lectură — a unui poem care i s-a părut frumos. Schimbînd doar pe alocuri ordinea versurilor și tăind puțin, fără a sărăci, din prea-plinul povestirii, a păstrat fidel opera literară. Personajele de la circ sînt aproape tot timpul spectacolului prezente, comentînd și istorisînd peripețiile prietenului lor Apolodor. Spațiul a fost lărgit, cuprinzînd trei laturi, ceea ce a îngăduit realizarea plastică a unui cadru de viață mai amplu, în care atmosfera febrilă, optimistă, de la circ a fost ușor de evocat, în care peisajele pe unde trece micuțul pinguin se deschid generos, lăsînd loc în Uruguay, de exemplu, cailor sălbatici să alege în voie. „Comentarii“ rămîn pe posturile lor, pe una dintre laturile avanscenei, și sînt spiritual mînuți de Cecilia Atanasiu, Suzana Katz și Gabriela Mitran, ascunse fiecare după un paravan dreptunghiular mobil. Majoritatea celorlalte personaje sînt marionete și evoluează în scena propriu-zisă. Se cuvine să vorbim în primul rînd despre eroul principal, Apolodor, adică despre talentul Dorinei Tănăsescu, care îi dă viață. Fiecare pas, fiecare rotire a ochilor, fiecare mișcare a păpușii sînt veridice, grațioase, artistice. Dar nu mai puține cuvinte de laudă li se cuvîin Laurei Ionescu, Elvirei Chladek, Antigonei Papazicopol, Petrinei Fotache, Silviei Melinte, lui Salah-el-Sakka sau lui R. Zolla, ale căror mîini ascunse s-au dovedit a fi mari actori. Vocile se potrivesc perfect personajelor din povestire. Textul lui Apolodor e citit de Eugenia Popovici cu multă inteligență, cu ușoară ironie și foarte muzical. Glasul Vasilicăi Tastaman — pisoiul Tiț — e limpede și fermecător, al lui Amza Pellea, tilharul

din Connecticut, și cel al lui Constantin Rauțchi, căpitanul Cyrus Smith, sonore și înfricoșătoare. Celelalte roluri sînt citite sugestiv de Ion Manu, artist emerit, Mihai Fotino, Ion Lucian, Horia Căciulescu, Ludovic Antal, Valeriu Simion, Mihai Prujinski, Gh. Fundătură, Costel Popovici, Gr. Bălănescu, Fifi Cojocariu, Justin Grad, Carmen Stamatia. Remarcabil este faptul că, deși imprimate pe bandă de magnetofon, cuvintele răsună proaspete, nealterate, așa încît spectatorii nu sînt nici o clipă stingheriți de intervenția „tehnicii“; este, fără îndoială, meritul lui Titus Suru: iscusința și sensibilitatea lui merg atît de departe încît pare a fi intuit care vor fi reacțiile publicului, lăsînd pauze abia perceptibile după replicile ce aduc zîmbete sau stîrnesc risete. Muzica, scrisă de Ștefan Niculescu, ajută la crearea atmosferei poetice a spectacolului. Pe alocuri, intervențiile muzicale comentează atît de pregnant încît se transformă în adevărate replici.

Decorurile, concepute și realizate de Ștefan Hablinski, sînt sugestive și spirituale. Două fragmente de hărți, despărțite printr-o mare desenată, indică trecerea pinguinului de pe un continent pe altul; niște planuri prelungite cît ține scena, întretăiate și colorate albastru-verzu, în continuă mișcare, reprezintă marea; cîteva fire de material plastic, albe, răsucite, sînt norii printre care zboară Apolodor spre Labrador. Cadrele se succed rapid și ingenios, cu ajutorul iluminării în culori diferite a fundalului. Iată deci încă unul dintre elementele spectacolului căruia i se potrivesc calificativele inteligent, poetic. Aceleași la care are dreptul și Ella Conovici, creatoarea păpușilor. M. Cesak scrie despre ea, în cronica sa asupra Festivalului de la Varșovia: „Ella Conovici a atins un remarcabil grad de stilizare, prin simplificare, nu prin deformare, ca unii dintre creatorii de păpuși de la noi — păpușile ei fiind realmente atrăgătoare. Ar putea fi comparată cu Trnka, deși fiecare dintre ei are o altă orientare; amîndurora le sînt comune finețea și un simț al esteticului în crearea păpușilor lor“. Remarcabil este talentul ei de caricaturist. Amintim doar de tratarea atît de variată și cu atîta fină ironie a familiei de pinguini.

Dana Crivăț